

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 9, Issue 3, September 2021, p. 127-141

Received	Reviewed	Published	Doi Number
29.04.2021	03.09.2021	25.09.2021	10.29228/ijlet.51151

The Middle School Student's Listening Interests and Durations: Example of Teachers

Zekerya BATUR¹ & Ahmet GÜL²

ABSTRACT

Although listening is the basis for other language skills, it has not been adequately studied. This study has been carried out mostly based on the opinions of Turkish teachers about listening periods, which are not emphasized much. In our country, lessons are taught mostly on the basis of listening skills, and the duration of the lessons is determined as 40 minutes in all education levels. However, teaching the lessons at the same time at all levels is an issue that needs to be discussed for students with developmentally different characteristics. The study was carried out in order to predict an average time for secondary school students' listening skills and to determine the types of texts that students prefer to listen more according to grade levels. The study is descriptive and scanning technique was used. A questionnaire developed by the researchers was used as a data collection tool. The survey results were analyzed using the SPSS program. In the survey study, 119 teachers were reached. According to the data obtained, the listening intervals were determined as 10-15 minutes in the 5th and 6th grades, and 15-20 minutes in the 7th and 8th grades. In the data obtained in terms of text types, the most preferred text type by students is fable; It was concluded that the 6th, 7th and 8th grades were stories.

Key Words: Listening, listening time, types of text.

Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme İlgi ve Süreleri Üzerine Öğretmen Görüşleri

ÖZET

Dinleme, diğer dil becerilerine temel oluşturmasına rağmen üzerinde yeterince çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma, üzerinde çok durulmayan dinleme süreleri ile ilgili çoğunlukla Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine dayanarak ele alınmıştır. Ülkemizde dersler daha çok dinleme becerisi temele alınarak işlenmekte olup tüm eğitim-öğretim kademelerinde ders süreleri 40 dakika olarak belirlenmiştir. Fakat ders sürelerinin tüm kademelerde aynı süre ile işlenmesi gelişimsel olarak farklı özellikler taşıyan öğrenciler için tartışılması gereken bir durumdur. Çalışmada ortaokul öğrencilerinin dinleme becerileri ile ilgili ortalama bir süre öngörebilmek ve sınıf düzeylerine göre öğrencilerin dinlemeyi daha çok tercih ettiği metin türlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma betimsel desenlidir ve tarama tekniği kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak ise araştırmacılar tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Anket sonuçları SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan anket çalışmasında 119 öğretmene ulaşılmıştır. Elde edilen verilere göre dinleme aralıkları 5 ve 6. sınıflarda 10-15 dakika, 7 ve 8. sınıflarda 15-20 dakika olarak belirlenmiştir. Metin türleri açısından ulaşılan verilerde ise öğrencilerin dinlemeyi en çok tercih ettikleri metin türü olarak ise 5. sınıfların fable; 6, 7 ve 8. sınıfların ise hikâye olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinleme, Dinleme süresi, Metin türleri.

¹ Prof. Dr. Uşak Üniversitesi, zekerya.batur@usak.edu.tr ORCID: 0000-0002-7918-5305

² Doktora Öğrencisi, Uşak Üniversitesi, glahmet@hotmail.com ORCID: 0000-0001-6066-9652

Giriş

İletişim, yaratılışı ve yaşantısı itibarıyla sosyal bir varlık olan insan için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilse de iletişimde daha çok konuşma ve dinleme becerileri kullanılmaktadır. Araştırmalar bir kişinin, günün üçte ikisini dinleyerek geçirdiğini ortaya koymaktadır. Yine bir araştırmada insan bir günün; % 9'unu yazarak % 16'sını okuyarak % 30'unu konuşarak % 45'ini dinleyerek geçirmektedir (Maxvell ve Dornan, 2001: 106; Buzan, 2001: 97 Akt. Özbay, 2009: 66; Melanlıoğlu, 2013). Görüldüğü üzere iletişim becerileri içerisinde en çok oran dinlemeye aittir.

Doğduğumuz andan itibaren ilk edindiğimiz dil becerisi dinlemedir. Dört temel dil becerisi önem sırasına konulursa dinleme, konuşma, okuma ve yazma şeklinde sıralanabilir. Dinleme konuşma becerisiyle devam eder. Daha sonra okuma ve yazma becerileri gelişir (Beall, 2008; Emiroğlu, 2013). Dolayısıyla diğer dil becerilerinin de temelini teşkil eden dinleme sayesinde kişi, dil edimini de gerçekleştirir. Yetişmekte olan çocuklar, dili ve konuşmayı dinleyerek öğrenirler (Doğan, 2008).

Dinleme, geçmişinde de yazıdan çok söze önem veren toplumumuzun, konuşmadan daha ön planda tuttuğu bir beceridir. Türk toplumunun geçmişte sözlü bir geleneğe sahip oluşu, atasözlerimizde ve toplumsal geleneklerimizde dinlemenin -özellikle de pasif dinlemenin- önemi ve gereği bilinmekle beraber Yusuf Has Hacıp'in Kutadgu Bilig adlı eserinde, dinlemeyle ilgili birçok söze yer vermiş olması, bu sözlerden dinlemeyle ilgili seçici dinleme, her dinlenilene inanmama, sır saklama gibi dinlemeye kural oluşturabilecek çeşitli sözlerin bulunması verilen bu önemin ispatı niteliğindedir (Arslan, 2012; Çifci, 2001).

Günlük hayat ve çağın gereksinimleri neticesinde her geçen gün yeni bir bilgiyle karşılaşmaktadır. Bir kişinin, bu bilgiler içinde yanlış ve doğruları ayırt edebilmesi, kendisine yarayacak olan bilgileri seçebilmesi ve toplum yaşamına uyum sağlayabilmesi için dinleme eğitimine olan ihtiyacı her gün artmıştır. Ayrıca dinleme, kişinin sağlıklı iletişim kurmasında, sosyal ve toplumsal bir hayatın içinde var olmasında, eğitim hayatında, teknolojik ilerlemelerle birlikte yaşantımıza giren birçok aracın kullanılmasında ve bu araçlardan faydalanılmasında vb. birçok alanda kullanılması sebebiyle göz ardı edilmemesi gereken bir beceridir (Doğan, 2008).

Görüldüğü üzere hayatın her alanında istisnasız dinleme becerisi kullanılmaktadır. Bu durum dil becerileri içerisinde en çok dinleme becerisinin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Tüm bu sebeplerle gündelik hayatın birçok noktasında karşımıza çıkan dinleme, küçük yaşlardan itibaren programlı bir şekilde öğretilmeli ve geliştirilmelidir (İşeri ve Yılmaz, 2008; Doğan, 2008). Ayrıca toplumsal iletişimdeki farklılıklar da dinleme becerisinin hayat boyu geliştirilmesini zaruri kılmaktadır (Aşılıoğlu,2009).

Dinleme becerisi ile ilgili bazı tanımlamalar şu şekildedir:

Dinleme, konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği mesajı, tam olarak anlayabilme (Özbay, 2006:5; akt: Özbay,2012); işittiğini anlamak amacıyla dikkat harcamak ve bir sonuç çıkarmak için konuşmayı izleme (Göğüş, 1978: 228); kritik bir iletişim (Spataro ve Bloch, 2017); anne karnında başlayan ve ömür boyu hayatın birçok alanında devam eden (Maxvell ve Dornan, 2001: 106; Buzan, 2001: 97 Akt. Özbay, 2009: 66, akt.:Emiroğlu, 2013); eğitim öğretim programlarımızda Türkçe dersi ile kazandırılması beklenen ve anlama, çıkarımda bulunma, iletişim kurabilme gibi yetileri içinde

barındıran bir beceridir (Tabak ve Göçer, 2014). Dinleme bir dil yöntemidir diyen Tyagi (2013) ise bu beceriyi aşağıdaki temellere dayandırmıştır:

- Sesler arasında ayırım yapmak
- Kelimeleri tanımak ve anlamalarını anlamak
- Kelimelerin gramer gruplarını bilmek
- Anlamı tahmin etmek ve onaylamak için bilgileri kullanmak.

Yine Tyagi (2013) dinleme süreçlerini “Duymak-Anlamak-Hatırlamak-Değerlendirmek ve Yanıtlamak” olarak belirlemiştir. Emiroğlu (2013) da dinleme sürecinin aşamalarını: “İlgi-İşitme-Dikkat-Kavrama-Dinleme-Değerlendirme-Tepki” olarak belirlemiştir.

Tanımlamalarla birlikte dinleme, anne karnında başlamasıyla iletişim becerilerinin edinilmesinde ilk sırayı alan ve işitilen seslerin beyinde anlamlandırılmasıyla oluşan bir süreçtir, şeklinde belirtilebilir.

Dinleme de amaç dinlenilenin anlamlandırılmasıdır. Çünkü dinlenen bilgi anlaşılmalıysa, yani zihinde anlamlandırılmamışsa kişinin hiçbir işine yaramayacaktır. Genel dinleme becerisi, dinlenilenin akılda tutulabilmesi ve anlaşılabilmesi üzerine yoğunlaşmıştır (Erdem ve Erdem, 2014).

Dinleme, günlük hayatımızda sağlıklı iletişim kurmakla birlikte hayat kalitemizi arttıran, diğer insanlarla sosyalleşmemizi sağlayan ve birçok problemin çözümü noktasında en önemli unsur olarak görülmektedir. Çünkü hem bireyin sosyal bir varlık olarak hayatını sürdürmesinin hem de toplumu bir arada tutan kültürel birikimlerin gelecek nesillere aktarılmasında dinlemenin önemli bir yer tutması bu durumu ispatlar niteliktedir. Hatta günlük hayatta iletişimden kaynaklı çatışmaların ortaya çıkmasında dinlemenin yeterince yerine getirilemediği söylenebilir. Neticede birbirini dinlemeyen bireyler anlaşamaz ve kavga eder. Toplumsal açıdan düşünüldüğünde birlik ve bütünlüğe engel teşkil edebilecek bu durum, dinleme becerisinin kazanılmasının hem birey hem de toplumsal açıdan büyük önem taşıdığını göstermektedir (Erdem ve Erdem, 2014; Çelik, 2019). Okullarımızda dinleme becerisinin kazandırılması görevi tüm öğretmenlerimizin sorumluluk alanına girmektedirken daha çok Türkçe öğretmenlerine düşmektedir ve Türkçe öğretmenlerinin bu konuda kendilerini geliştirmiş olmaları bu becerinin daha iyi kazanılmasında önemli görülmektedir (Aşılıoğlu, 2009; Başkan ve Deniz, 2015).

Dinleme ve işitme kavramları bazen birbiri yerine kullanılabilir; fakat bu yanlış bir kullanımdır. Dinleme, işitilenler arasında seçim yapmak ve işitilene zihinde anlamlandırma sürecidir. İşitmeden farklı olarak dikkat ve anlamlandırma gerektirir. Kulağımızın algıladığı tüm sesler işitme olarak düşünülebilir fakat işitilenleri zihinsel süreçlerden geçirip anlamlandırma ile birlikte dinleme gerçekleşmiş olur. Bundan dolayı dinlemede asıl amaç verilen mesajı anlamaktır. Birçok dinleme çeşidi de vardır: aktif dinleme, pasif dinleme, bilgi amaçlı dinleme, estetik dinleme eleştirel dinleme, seçerek dinleme vb. bunlardan bazılarıdır. Bu sebeple dinleme ve işitme, dikkat ve anlamlandırma yönüyle birbirinden ayrılmaktadır (Özbay ve Melanlıoğlu, 2012; Doğan, 2008; Emiroğlu, 2013). Kurudayıoğlu ve Kiraz (2020), bu farkı şu şekilde izah etmektedir: Kişinin işittiği sese yönelik dikkatini vermesiyle algılama süreci başlar. Algı ile birlikte zihnimizdeki bilgiler harekete geçer ve işitilen ses zihnimizde bir anlam bulur. Anlam ile birlikte bu süreç işitmekten çıkar ve dinleme gerçekleşmiş olur. Bu durum dinlemenin gerçekleşebilmesi için birçok unsurun bulunduğunu göstermektedir. Bu sebeple böyle bir becerinin doğuştan kazanıldığı ve eğitilmesine ihtiyaç duyulmadığı düşüncesi doğru bir bakış açısı olarak görülmemektedir. Doğan (2008) ise işitme bir fiziksel eylem iken dinleme zihinsel bir eylemi de içinde barındırır diyerek bu farka dikkat çekmiştir.

Dinleme eğitimi ile ilgili çalışmalara bakıldığında dinleme becerisinin geliştirilebildiği sonuçlarına ulaşılmış olsa da bu gelişim net ve kesin değildir (Beall, 2008). Çünkü dinlemenin zihinsel bir beceri olması, bu becerinin ölçülmesini zorlaştırmaktadır (Erdem ve Erdem, 2014). Dinleme becerisini ölçmek için kullanılan çoktan seçmeli, boşluk doldurma, eşleştirme gibi sonuç odaklı geleneksel ölçme araçları bu beceriyi ölçmede yetersiz kalabilmektedir. Ayrıca dinleme gibi hem bilişsel hem de duyuşsal yönü olan bir becerinin sonuç değil süreç odaklı bir şekilde değerlendirilmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Dolayısıyla ölçme araçları dinleme becerisini değerlendirme noktasında hem bilişsel hem de duyuşsal alana hitap edebilecek niteliklere sahip olmalıdır. Fakat yukarıda belirtilen geleneksel ölçme araçları bu iki alana da hitap edebilme noktasında yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla tek bir ölçme aracına dayanarak dinleme becerisini ölçmek doğru bir davranış olmayacaktır. Çünkü dinleme becerisi diğer dil becerilerini kapsayan ve onlara temel teşkil eden geniş bir alandır. Bu sebeple sadece geleneksel ölçme araçlarıyla değil tutum ölçeği, öz değerlendirme ölçeği, akran değerlendirilmesi, gözlem, kontrol listeleri, dereceli puanlama anahtarı, öğrenme günlükleri, portfolyo gibi alternatif ölçme araçlarının da kullanılması dinleme becerisinin ölçülmesinde daha sağlıklı sonuçlar elde edilmesine yardımcı olabilir (Tabak ve Göçer, 2014).

1950-60'lı yıllardan itibaren dinleme becerisi önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle son seksen yılda üzerinde yapılan araştırmalar artmış olmakla birlikte dinleme, eğitim-öğretim programlarında da bir beceri olarak yer almaya başlamıştır. Her şeye rağmen Türkçenin diğer beceri alanlarına göre - özellikle okuma ve yazma becerilerine kıyasla- ihmal edilen bir beceri alanıdır. Bu durum sadece biz de değil, Batıda da böyledir (Brown, 1954; Özbay ve Melanlıoğlu, 2012; Çifci, 2001; Beall,2008; Emiroğlu,2013). Bu anlamda ülkemizde 1981-2010 yılları arasında yapılan tez çalışmaları incelendiğinde toplamda otuz iki tane dinlemeyle ilgili tez çalışması bulunmaktadır. Türkçe ile ilgili tezlerin tamamı göz önüne alındığında bu oran %2'ye tekabül etmektedir (Coşkun, Özçakmak ve Balcı, 2012). Yine ülkemizde öğrenim düzeyleri açısından bakıldığında da dinleme becerisinin ne denli ihmal edildiği görülmektedir. Yapılan araştırmalar 1998-2013 yılları arasında dinlemeyle ilgili kırk dokuz tez çalışmasının yapıldığını göstermekte ve bu çalışmaların yaklaşık üçte birinin sadece dinleme eğitimiyle ilgili olduğu görülmektedir (Doğan ve Özçakmak 2014). Ülkemizde yapılan dinleme eğitimiyle ilgili çalışmalar ağırlıklı olarak deneyseldir (Yangın, 1998; Yaman, 1999; Cihangir, 2000; Yazkan, 2000; Koç, 2003; Köklü, 2003; Karabay, 2005; Doğan, 2007; Yılmaz, 2007; Kurt, 2008; Mazi, 2008; Çelikbaş, 2010; Kırbaş, 2010; Aytan, 2011; Kocaadam, 2011; Melanlıoğlu, 2011; Erdem, 2012; Kaya, 2012; Çuhadar, 2012; Katrancı, 2012; Keleş, 2013; Bulut, 2013; Durmuş, 2013, akt: Doğan, Özçakmak 2014).

Dinleme eğitimi akademik anlamada önemli görülse de ilk ve ortaokullarda bu eğitime çok fazla yer verilmemektedir (Beall, 2008). Günümüzde özellikle ailede ve okulda dinleme becerisine yönelik yeterince önemin verilmemesi bu becerinin ihmal edilmesine ve ehemmiyetinin tam olarak kavranamamasına sebep olmaktadır (Emiroğlu, 2013). Bu durum dinlemenin sosyal hayatta fark edilmeden kazanılabilen bir beceri olmasıyla açıklanabilir (Özbay ve Melanlıoğlu, 2012; Çifci, 2001).

Dinleme süreleriyle ilgili ilk kez 1981 programında dinleme sürelerine değinilmiştir. Buna göre 1.sınıfta 3-5 dakika ile sınırlı tutulan süre 5.sınıfta 15-20 dakikaya kadar çıkmıştır. Ortaokulda ise altıncı sınıfta 25-30; yedinci sınıfta 30-35; sekizinci sınıfta ise 35-40 dakika olarak belirlenmiştir. 2005 programı ise dinlemeyi ayrı bir alan olarak alan ilk programdır. Bu durum artık dinlemenin daha da önemsendiği ve kendi başına bir beceri alanı olduğu şeklinde yorumlanabilir (Özbay ve Melanlıoğlu, 2012).

Dinleme süreleriyle ilgili 1998 yılında hazırlanan fakat uygulanmayan taslak bir programda yaş gruplarına göre dinleme süreleri belirtilmiştir. Buna göre,

Tablo 1: Sınıf Seviyelerine Göre Dinleme Süreleri

<i>Sınıf</i>	<i>Süre</i>
1	3-5 dakika
2	5-8 dakika
3	8-10dakika
4	10-15 dakika
5	15-20 dakika
6	20-25 dakika
7	25-30 dakika
8	30-35 dakika

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi 1.sınıftan 3.sınıfa kadar ikişer üçer dakikalık artışlar söz konusuyken 4.sınıftan 8.sınıfa kadar olan süreçte ise beşer onar dakikalık artışlar söz konusudur. Göğüş (1978:230) ise yapmış olduğu dinleme sürelerinde sınıfları gruplandırarak öğrencilerin düzeylerine göre göstermeleri gereken dinleme davranışını da belirtmiştir:

Tablo 2: Sınıf Gruplarına Göre Dinleme Süreleri ve Davranışları

<i>Sınıf</i>	<i>Süre</i>	<i>Davranış</i>
1-3	5-10 dakika	Dinlediği konunun belirgin yönlerini kavrar
4-5	20-30 dakika	Dinleme kurallarını öğrenerek dinlediğiyle ilgili soru sorabilir
6-8	50-60 dakika	Neden-sonuç ilişkisi kurar ve dinlediği konunun önemini kavrar

Demirel (1999:33), Göğüş (1978)'ün tasnifine katılmakta ve ortaokul öğrencilerinin 40-50 dakikaya kadar dinleyebileceklerini belirtmektedir.

Çeşitli araştırmacıların konuyla ilgili yapmış oldukları tasniflerin dinleme süreleri birbirine yakın olarak yorumlanabilir. Fakat tasniflerin neyi dayanak noktası alınarak oluşturuldukları net ve kesin olarak belirtilmemiştir.

Metinler; tür, içerik biçim gibi özellikleri dikkate alınarak sınıflandırılırlar. Türkçe derslerinde öğrencilerin dil becerilerinin gelişimini sağlamak ve farklı metinleri tanımaları için çeşitli metinlere yer verilmesi ve metin türü seçimi önemlidir. Metin türlerini tanıyan ve türlere yönelik bilgi sahibi olan öğrencilerin metne olan yaklaşım ve çözümleme becerileri, olmayanlara göre daha başarılı durumdadır. Bu bağlamda metin türlerini tanımak dil becerilerini edinme ve geliştirme açısından önemli görülmektedir (Kıbrıs, 2019).

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında metin türleri hikâye edici, bilgilendirici ve şiir olmak üzere üç ana başlıkta toplanmıştır. 5.sınıfta "Metinler arası karşılaştırma yapar.", 6, 7 ve 8.sınıfta "Metin türlerini ayırt eder." hedefleri metin türleri açısından öğrenciler için ulaşılması istenen kazanımlardan birkaçıdır. Tüm

sınıf düzeylerinde sekiz tema ve her temada dört metin bulunmaktadır. Bu metinlerin üçü okuma, biri dinleme/izleme metnidir. Böylece kitap bütününde toplamda otuz iki okuma ve dinleme/izleme metni bulunmaktadır. Her sınıf düzeyinde temalara uygun ve eşit dağılım olması kaydıyla sekiz serbest okuma metnine yer verilmiştir. Bu metinlerle beraber ders kitabında toplamda kırk metin bulunmaktadır (MEB, 2019).

Öğrencilerin kişisel özellikleri, ilgi ve merakları birbirinden farklılık göstermektedir. Bu kişisel farklılıklar hiç kuşku yok ki okumayı ve dinlemeyi tercih ettikleri metin türlerine de yansımaktadır.

İlgi, birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da üzerinde çalışmaların yapıldığı bir konudur. İlgi, "Dikkati öncelikle belirli bir şey üzerinde toplama eğilimi ve belirli bir olay veya etkinliğe yakınlık duyma, ondan hoşlanma ve ona öncelik tanıma." olarak tanımlanmaktadır (TDK Sözlük). Güneş (2017)'e göre ilgi, bir konu ya da nesneye daha dikkatli olmayı sağlamakta, bilgilerin zihinde düzenlenmesi ve hatırlanmasını kolaylaştırmaktır. İlginin, psikoloji literatüründeki tanımlamalarından birisi de kişi ve çevre arasındaki dinamik ilişkidir (Kaya, 2016).

Tanımlamalardan yola çıkılarak ilgi, hoşlanılan bir şey üzerinde dikkatin yoğunlaştırılması ve onun zihinde kolay bir şekilde düzenlenmesi olarak belirtilebilir.

İlgi, psikolojide tutum, güdüleme, merak ve dikkat kavramlarıyla birlikte incelenmektedir (Güneş, 2017). Merakın ilk işlevi öğrenmeyi keşfetmektir. Uzun vadede merak, daha geniş bir bilgi ve yetkinlik oluşturma işlevi görür. Yeni olayları keşfetmek, yeni insanlarla tanışmak ve yeni beceriler geliştirmek için yeni şeyler öğrenmeyi teşvik eder. Dolayısıyla ilgi insanları motive eder (Kashdan ve Silvia, 2009: 368; Kaya, 2016).

Eğitimde, ilginin sağlanmasının öğrenmeyi ve performansı beraberinde getireceği yönündeki görüşleri ilk dile getiren kişilerden biri Dewey (1913)'dir. Dewey, "Eğitimde İlgi ve Gayret" adlı kitabında, öğrencinin bireysel olarak ilgi duyduğu konuları ve soruları esas alan eğitim görüşü ile yeterince çalışma ve gayret göstermenin; öğrenmenin gerçekleşmesini mümkün kıldığı görüşlerini, karşıt perspektifler olarak sunmaktadır (akt. Kaya, 2016).

Eğitim alanında ilgiye yönelik çalışmalar bireysel, durumsal ve konu olmak üzere üç bölümde incelenmektedir. Bireysel ilgi olumlu duygu ve sabırla ilişkili olup artan bir öğrenmeyle sonuçlanır. Durum ilgisi bireysel ilgiye göre daha geniş bir çerçeveyi ifade eder. Konu ilgisi, bir kelime veya paragrafın ortaya çıkardığı ilgiyi ifade eder. Bu ilgi biçimi özellikle eğitimciler için önemlidir, çünkü öğrencilere genellikle öğrenmeleri veya yazmaları beklenen konular verilir (Ainley, Hidi ve Berndorff, 2002).

Kişilerin birbirlerinden farklı kişisel özelliklere ve yaşantılara sahip olması ilgilerini de farklılaştırmaktadır (Kaya, 2016). Bu durum öğrenciler için de bu şekildedir. Öğrencilerin ilgiyle dinledikleri türler birbirlerinden farklılık gösterebilir. Bu durum onların dinleme sürelerini de etkileyebilir. Bir öğrenci ilgi duyduğu bir metin türünü dinlerken daha uzun süre kendini dinletmeye odaklanabilir fakat ilgi duymadığı bir türü dinlerken ise odaklanma süresi kısaldır.

Tüm bu bilgiler ışığında oluşturulan anketle birlikte süreci birebir yaşayan, gözlemleyen ve tecrübe eden öğretmenlerin konuyla ilgili fikirlerine başvurmanın daha doğru bir yaklaşım olacağı düşüncesiyle bu çalışma yapılmıştır.

Problem Cümlesi

Ortaokul öğrencilerinin seviyelerine göre dinleme ilgi ve süreleri öğretmen görüşlerine göre ne durumdadır?

Alt Problemler

- 1) 5.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süresi ne kadardır?
- 2) 5.sınıf öğrencileri daha çok hangi türleri dinlemeyi tercih ederler?
- 3) 6.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süresi ne kadardır?
- 4) 6.sınıf öğrencileri daha çok hangi türleri dinlemeyi tercih ederler?
- 5) 7.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süresi ne kadardır?
- 6) 7.sınıf öğrencileri daha çok hangi türleri dinlemeyi tercih ederler?
- 7) 8.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süresi ne kadardır?
- 8) 8.sınıf öğrencileri daha çok hangi türleri dinlemeyi tercih ederler?

Yöntem

Araştırma betimsel desenlidir ve tarama tekniği kullanılmıştır. Pek çok alanda olduğu gibi sosyal bilimlerde de tarama önemli bir veri toplama tekniğidir. Tarama araştırması çoğunlukla bağıntısal olarak nitelendirilir. Tarama deseninde aynı soruları yanıtlayan çok sayıda cevaplayıcıya ulaşılmaya çalışılır. Anket sorularında da cevaplayıcıların zorluk yaşamaması için oluşturulan sorular net ve açık olmalı, birbiriyle bağlantılı olmalıdır. Elde edilen cevaplar birçok değişkenin test edilmesinde ve zamanla elde edilen çıkarımların yorumlanmasında kullanılabilir (Neuman, 2014).

Veri Toplama Aracı

Çalışmada öğretmen görüşlerini dikkate alarak ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre dinleme sürelerini ve daha çok hangi metin türlerini dinlemeyi tercih ettiklerini belirlemek için araştırmacılar tarafından geliştirilen “Öğrencilerin Dinleme Sürelerinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi” adlı anket kullanılmıştır. Ankette öğretmenlerin, deneyimlerine yönelik olarak soruları cevaplamaları istenmiştir. Ankette ortaokul sınıf düzeylerinin her birisine ait ikişer olmak üzere toplamda sekiz soru sorulmuştur. Metin türlerinin belirlenmesinde ortaokul Türkçe kitaplarında yer alan metin türleri belirlenerek anketin ilgili kısmı oluşturulmuştur. Süreler ise sıfırdan başlayarak bir ders saatini tamamlayacak şekilde beşer dakikalık aralıklarla meydana getirilmiştir. Sürelerin bu kadar kısa aralıklarla oluşturulmasının sebebi ise belirlenecek süre aralıklarının en doğru şekilde belirlenebilmesi ve konuyla ilgili herhangi bir açık bırakılmamasıdır.

Veri Analizi

Elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiş ve ortaya çıkan veriler yorumlanmıştır.

Çalışma Grubu

Ortaokul öğrencilerinin dinleme ilgi ve süreleri ile ilgili yapılan anket çalışmasına toplamda 119 kişi katılmıştır. Katılımcılar ağırlıklı olarak Türkçe branşından (% 89,1), geri kalanlar ise diğer branşlardan (% 10,9) oluşmaktadır.

Geçerlik-Güvenirlilik

Anket geliştirilmeden önce konuyla ilgili alanında uzman bir akademisyenden görüş alınmış, bu tür çalışmalarda anketleri geliştirmek için uzman görüşünün yeterli olduğu bilgisi üzerine geçerlik ve

güvenirliği sağlamak için uzman görüşüne başvurulmuştur. Geliştirilen anket maddeleri, beş uzman ve bir akademisyen uzman tarafından incelenmiş, uzmanların dönütleri ile üzerinde gerekli değişiklikler yapılarak olgunlaştırılmış ve son şekli verilerek online hâle getirilmiştir. Online hâle getirilen anket, öğretmenlerin oluşturdukları sosyal veri tabanlı çeşitli gruplarda paylaşılmıştır.

6nk, satır aralığı 1.15. Yazı tipi Palatino linotype, 10 punto, aralık önce 6nk sonra 6nk, satır aralığı 1.15. Yazı tipi Palatino linotype, 10 punto, aralık önce 6nk sonra 6nk, satır aralığı 1.15. Yazı tipi Palatino linotype, 10 punto, aralık önce 6nk sonra 6nk, satır aralığı 1.15. Yazı tipi Palatino linotype, 10 punto, aralık önce 6nk sonra 6nk, satır aralığı 1.15. Yazı tipi Palatino linotype, 10 punto, aralık önce 6nk sonra 6nk, satır aralığı 1.15. Yazı tipi Palatino linotype, 10 punto, aralık önce 6nk sonra 6nk, satır aralığı 1.15.

Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde anket ile elde edilen veriler sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilecektir. Katılımcıların ankete verdikleri cevaplar neticesinde elde edilen bulgular SPSS programıyla analiz edilerek tablolandırılmıştır. Tabloların alt kısımlarında ulaşılan sonuçlara yönelik yorumlara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 1: 5.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süreleri ne kadardır?

Süre	Frekans	Yüzde
0-5 dk.	3	2,5
5-10 dk.	24	20,2
10-15 dk.	42	35,3
15-20 dk.	28	23,5
20-25 dk.	16	13,4
25-30 dk.	6	5,0
Toplam	119	100,0

Katılımcıların ankete verdikleri cevaplara göre 5.sınıfların ortalama dinleme süreleri çoğunlukla 10-15 dakika aralığında yoğunlaşmıştır. Bunu ikinci olarak takip eden 15-20 dakika aralığıdır. Ortaokul seviyesinin en alt kademesini oluşturan 5. sınıf; ilkokuldan sonra okul, öğretmen ve daha çok branş öğretmenlerinin derslere girmeye başlamasıyla öğrencinin eğitim hayatında bazı değişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde öğrencinin yeni okul, arkadaş ve öğretmenlerine alışmaya çalıştığı geçiş dönemi olması, derse olan ilgisinin düşük kalmasında etkili olabilecek faktörler arasında sayılabilir.

İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 2: 5.sınıf öğrencileri daha çok hangi türleri dinlemeyi tercih ederler?

Tür	Frekans	Yüzde
Anı	42	12,6
Makale	1	0,3
Söyleşi	1	0,3
Çizgi roman	64	19,2
Fabl	97	29,1
Hikâye	82	24,6
Tiyatro	32	9,6
Şiir	14	4,2
Diğer	0	0

Öğretmen görüşlerine göre 5.sınıf öğrencilerinin dinleme türü olarak ise daha çok fabl türünü tercih ettikleri belirlenmiştir. Hikâye ve çizgi roman ise fabldan sonra en çok tercih edilen tür olarak belirlenmiştir. Yaş ve bilişsel gelişim özellikleri göz önüne alındığında dinleme türü olarak fablın ilk sırayı alması beklenebilecek bir durumdur.

Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 3: 6.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süreleri ne kadardır?

Süre	Frekans	Yüzde
5-10 dk.	9	7,6
10-15 dk.	39	32,8
15-20 dk.	28	23,5
20-25 dk.	24	20,2
25-30 dk.	16	13,4
30-35 dk.	3	2,5
Toplam	119	100,0

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere 6.sınıfların ortalama dinleme süreleri çoğunlukla 10-15 dakika aralığında yoğunlaşmıştır. Bunu ikinci olarak 15-20 dakika aralığı takip etmektedir. 6.sınıf dinleme süresi oran dağılımı incelendiğinde 10-15 dakika aralığındaki yoğunluğun 15-20 ve 25-30 dakika aralıklarına olan dağılımında az da olsa bir artış olduğu görülmektedir. Bu durum 6.sınıf öğrencilerinin okula ve öğretmenlere uyum sağlamasının olumlu yansımaları şeklinde yorumlanabilir.

Dördüncü Alt probleme Yönelik Bulgular

Tablo 4: 6.sınıf öğrencileri daha çok hangi türleri dinlemeyi tercih ederler?

Tür	Frekans	Yüzde
Makale	1	0,2
Söyleşi	10	2,2
Mektup	22	4,8
Çizgi roman	49	10,8
Fabl	75	16,5
Hikâye	94	20,7
Masal	70	15,4
Tiyatro	37	8,1
Şiir	24	5,2
Haber metni	14	3
Diğer	0	0

Dinleme türü olarak ise daha çok hikâye türünü tercih ettikleri belirlenmiştir. Fabl ve masal ise hikâyeden sonra en çok tercih edilen tür olarak belirlenmiştir. 6.sınıf dönemi, öğrencilerin yavaş yavaş çocukluk dönemlerinde çıkarak erinliğe giriş yaptıkları dönemdir. Bu durumu çocukların okuma türü tercihlerindeki değişim de ispatlar niteliktedir. Artık öğrencilerin ilgisi fabl gibi daha çok hayali bir kurgu olan ve ilkökul seviyesine hitap eden bir tür yerine hikâye gibi yaşanmış veya yaşanabilecek olayların anlatıldığı bir türe yöneldiği görülmektedir.

Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 5: 7.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süreleri ne kadardır?

Süre	Frekans	Yüzde
5-10 dk.	5	4,2
10-15 dk.	21	17,6
15-20 dk.	37	31,1
20-25 dk.	26	21,8
25-30 dk.	14	11,8
30-35 dk.	13	10,9
35-40 dk.	3	2,5
Toplam	119	100,0

7.sınıfların ortalama dinleme süreleri çoğunlukla 15-20 dakika aralığında yoğunlaşmıştır. Belirlenen ilk zaman aralığını 20-25 dakika aralığının takip ettiği görülmektedir. 7.sınıf itibarıyla öğrencilerin dinleme sürelerinde artış olduğu gözlemlenmiştir. Dinleme süresinin az da olsa artması bu dönemde gerek gelişim özellikleri gerekse okula ve öğretmenlere yönelik uyum sorunlarının tamamen aşılmasının olumlu yansımaları şeklinde açıklanabilir.

Altıncı Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 6: 7.sınıf öğrencileri daha çok hangi türü dinlemeyi tercih ederler?

Tür	Frekans	Yüzde
Anı	72	14,6
Biyografi	35	7,1
Makale	3	0,6
Söyleşi	23	4,6
Deneme	24	4,8
Çizgi roman	39	7,9
Fabl	46	9,3
Hikâye	100	20,4
Roman	50	10,2
Tiyatro	46	9,3
Şiir	52	10,6
Diğer	0	0

7. sınıfların dinleme türü olarak ise daha çok hikâye türünü tercih ettikleri belirlenmiştir. Anı ve şiir ise hikâye türünden sonra en çok tercih edilen türler olarak ön plana çıkmaktadır. 7. sınıfta hikâyeden sonra anı ve şiirin daha çok ön plana çıkması öğrencilerin erinlikle birlikte duygu durumlarına yönelik gelişmelerinin etkisi şeklinde yorumlanabilir.

Yedinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 7: 8.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süreleri ne kadardır?

Süre	Frekans	Yüzde
5-10 dk.	5	4,2
10-15 dk.	14	11,8
15-20 dk.	31	26,1
20-25 dk.	25	21,0
25-30 dk.	21	17,6
30-35 dk.	12	10,1
35-40 dk.	9	7,6
Diğer	2	1,7
Toplam	119	100,0

Son olarak 8.sınıfların ortalama dinleme süreleri çoğunlukla 15-20 dakika aralığında yoğunlaşmıştır. Bu zaman aralığını 20-25 dakika aralığı takip etmektedir. Ortaokul seviyesinin en üst kademesini oluşturan bu dönemde öğrencilerin dinleme süreleri 20-25 dakika aralığına yaklaştığı görülmektedir. Sürenin

artmaya meyilli olması yine gelişim özellikleri ve LGS gibi önemli bir sınava yönelik çalışma içinde olmalarının çocukların sorumluluklarını artırması ve bu durumun derse yönelik odaklanmayı sağlaması şeklinde açıklanabilir.

Sekizinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 8: 8.sınıf öğrencileri daha çok hangi türü dinlemeyi tercih ederler?

Tür	Frekans	Yüzde
Anı	70	12,1
Biyografi	45	7,7
Gezi yazısı	61	10,5
Söyleşi	28	4,8
Deneme	34	5,8
Çizgi roman	32	5,5
Hikâye	86	14,9
Destan	49	8,4
Roman	73	12,6
Tiyatro	43	7,4
Şiir	56	9,7
Diğer	0	0

Dinleme türü olarak ise oranlar birbirine yakın olmakla birlikte daha çok hikâye türlerini tercih ettikleri belirlenmiştir. Hikâye türünden sonra en çok roman ve anı türlerini tercih ettikleri belirlenmiştir. 7.sınıfta anı ön plana çıkarken 8.sınıfta ise roman türü ön plandadır. Öğrencilerin sınıf düzeyleri yükseldikçe dinleme türlerindeki dağılımların çeşitlilik gösterdiği göze çarpmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Öğretmen görüşleri neticesinde 5.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süresi 10-15 dakika (%35,3), dinlemeyi en çok tercih ettikleri tür ise fabl (%29,1); 6.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süresi 10-15 dakika (%32,8), dinlemeyi en çok tercih ettikleri tür ise hikâye (%20,7); 7.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süresi 15-20 dakika (%31,1), dinlemeyi en çok tercih ettikleri tür ise hikâye (%20,4); 8.sınıf öğrencilerinin ortalama dinleme süresi 15-20 dakika (%26,1), dinlemeyi en çok tercih ettikleri tür ise hikâye (%14,9) olduğu ortaya çıkmıştır.

Çıkan sonuçlar 1981 ve 1998 yılında hazırlanan taslak programda belirtilen dinleme süreleriyle farklılık göstermektedir. 1981 yılındaki taslak programda dinleme süreleri 5. sınıfta 15-20; 6. sınıfta 25-30; 7. sınıfta 30-35; 8. sınıfta ise 35-40 dakika olarak belirlenmiştir (Özbay ve Melanlıoğlu, 2012). 1998 yılında hazırlanan fakat uygulanmayan taslak programda ise 5. sınıflar 15-20; 6. sınıflar 20-25; 7. sınıflar 25-30; 8. sınıflar için 30-35 dakika olarak belirlenmiştir. Programlar dışında Göğüş (1978:230) dinleme sürelerini dört ve beşinci sınıflar için 20-30; altı ve sekizinci sınıflar için 50-60 dakika olarak belirlemiştir. Göğüş'ün bu konudaki düşüncelerine katılan Demirel (1999:33) ise ortaokul öğrencilerinin 40-50 dakikaya kadar dinleyebileceklerini belirtmiştir. Görüldüğü üzere anket sonuçları gerek taslak programlarda gerekse kişilerin belirttiği dinleme süreleriyle bağdaşmamaktadır.

Elde edilen sonuçlara dikkat edilirse öğrencilerin seviyeleri arttıkça dinleme sürelerinin de değiştiği görülmektedir. Aynı durumun dinleme türleri için de geçerlidir. Öğrencilerin dinleme sürelerinin artması ve tür ilgilerinin değişmesinin gelişime uygun olduğu görülmektedir.

Elde edilen bulgular göstermektedir ki ortaokul öğrencilerinin genel olarak dinleme süreleri 10-15 ve 15-20 dakika aralıklarında yoğunlaşmaktadır. Bu durum ders verimliliği ve etkinliğinin belirlenmesi açısından son derece önem taşımaktadır. Çünkü ülkemizde işlenen dersler daha çok dinleme üzerinden gerçekleşmekte ve öğrenciler dinleyerek öğrenmektedir. Öğrenciler dinleme odaklarını korudukları sürece öğrenmeyi daha kolay gerçekleştirebileceklerdir. Fakat dinleme odakları kaybolduğunda veya azaldığında öğrenme kalitesi de düşecektir.

Dinleme türleri olarak da ortaokul öğrencilerinin daha çok hikâye türünü tercih ettikleri belirlenmiştir. Ders kitaplarında metin türlerinin tanıtılması ve öğretilmesi açısından çeşitliliğe yer verilmesi elbette önemlidir. Fakat elde edilen bu veriler ışığında, dinleme metinlerinde sınıf düzeylerine göre öğrencilerin daha çok dinlemeyi tercih ettikleri metin türlerine ağırlık verilmesi; dinleme becerisinin daha etkin bir şekilde yerine getirilmesine ve öğrencilerin derse karşı olan ilgi ve tutumlarına olumlu şekilde yansımaya yardımcı olabilir.

Sonuç olarak şu önerilerde bulunmak mümkündür: Ders süreleri sınıf düzeylerine göre belirlenen aralıklarda düzenlenebilir. 40 dakikalık ders sürelerinde öğretmen, belirlenen dinleme sürelerini göz önüne alarak öğrencilerin dikkatini sağlama ve dinlemeyi etkin şekilde devam ettirebilmek için belirlenen sürelerin aşımında kısa molalar verebilir ya da öğrencilere güncel olaylarla ilgili etkinliklerle eğlenceli zaman geçirmelerine ortam hazırlayıp onların derse olan ilgilerini yeniden sağlayabilir.

Kaynakça

- Ainly, M., Hidi, S. ve Berndorff, D. (2002), Interest, Learning, and the Psychological Processes That Mediate Their Relationship, *Journal of Educational Psychology* Copyright 2002 by the American Psychological Association, 94(3), 545-561.
- Aşlıoğlu, B. (2009), Türkçe Öğretmen Adaylarına Göre Derslerde Karşılaşılan Başlıca Dinleme Engelleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(29), 45-63
- Arslan, A. (2012), Kutadgu Bilig’de Dinleme Ve Konuşma Becerisine İlişkin Sözler, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(7), 1-16
- Başkan, A. ve Deniz, E. (2015), Ortaöğretim Öğrencilerinin Ders İçi Dinleme Sorunları (Malatya İli Örneği), *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* ,10(7), 179-196
- Beall, M. , M. (2008), State of the Context: Listening in Education, *International Journal of Listening*, 22(8), 123-132.
- Çelik, M. (2019), Ortaokul Öğrencilerinin Karşılaştıkları Dinleme Güçlükleri (Dinleme Güçlükleri Belirleme Anketi), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, Kütahya.
- Çıfci, M. (2001), Dinleme Eğitimi ve Dinlemeyi Etkileyen Faktörler, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.

- Demirel, Ö.(1999), *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, , MEB Yayınları, İstanbul.
- Doğan, Y. ve Özçakmak, H. (2014). Dinleme Becerisinin Eğitimi Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin Değerlendirilmesi, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(2), 90-99.
- Doğan, Y. (2008), İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerisini Geliştirmede Etkinlik Temelli Çalışmaların Etkililiği, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 261-286.
- Emiroğlu, S. (2013), Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme Sorunlarına İlişkin Görüşleri, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 269-307.
- Erdem, A. ve Erdem, M. (2014), "Dinle İzle Anlat" Dinleme ve Konuşma Yeterlikleri Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), Makale No: 39.
- Göğüş, B. (1978), *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*, Gül Yayınevi, Ankara.
- Güneş, F. (2017), Okuma İlgi ve Gücü, *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 119-128.
- İşeri, K. ve Yılmaz, İ. (2008), Dinleme Edimine İlişkin Etkinliklerin Değerlendirilmesi, *Dil Dergisi*, 0(139), 7-24.
- Kashdan, T. ve Silvia, P. (2009) *Curiosity and Interest: The Benefits of Thriving on Novelty and Challenge*, C. R. Snyder and Shane J. Lopez (Ed.), Oxford Handbook of Positive Psychology University Press.
- Kaya, İ., G. (2016), Eğitimde Merak ve İlgi, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* 13-2(25), 103-114.
- Kıbrıs, S. (2019), Ortaokul (5-8. Sınıflar) *Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında 'Metin Türü Farkındalığı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Kurudayıoğlu, M. ve Kiraz, B. (2020). Dinleme stratejileri, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 386-409
- Melanhoğlu, D. (2013), Ortaokul Öğrencileri İçin Dinleme Kaygısı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 851-876.
- Neuman, L. W. (2014), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (çev: Sedef ÖZGE): Ankara, Desen Ofset.
- Özbay, M. Ve Melanhoğlu, D. (2012), Türkçe Öğretim Programlarının Dinleme Becerisi Bakımından Değerlendirilmesi, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/1, 87-97.
- Spataro, E., S. and Bloch, J. (2017), "Can You Repeat That?" Teaching Active Listening in Management Education, *Journal of Management Education*, 42(2), 168-198.
- Tabak G. ve Göçer, A. (2014), Dinleme Becerisine Yönelik Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçları, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2014, 3(2), 250-272.
- Tyagi, B. (2013), Listening : An Important Skill and Its Various Aspects, *The Criterion An International Journal in English*, Issue 12, 1-8
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı, <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-Turkce%20Ogretim%%20Programi%202019.pdf> adresinden 14/11/2020 tarihinde erişilmiştir.

TDK, Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 13/11/2020 tarihinde erişilmiştir.